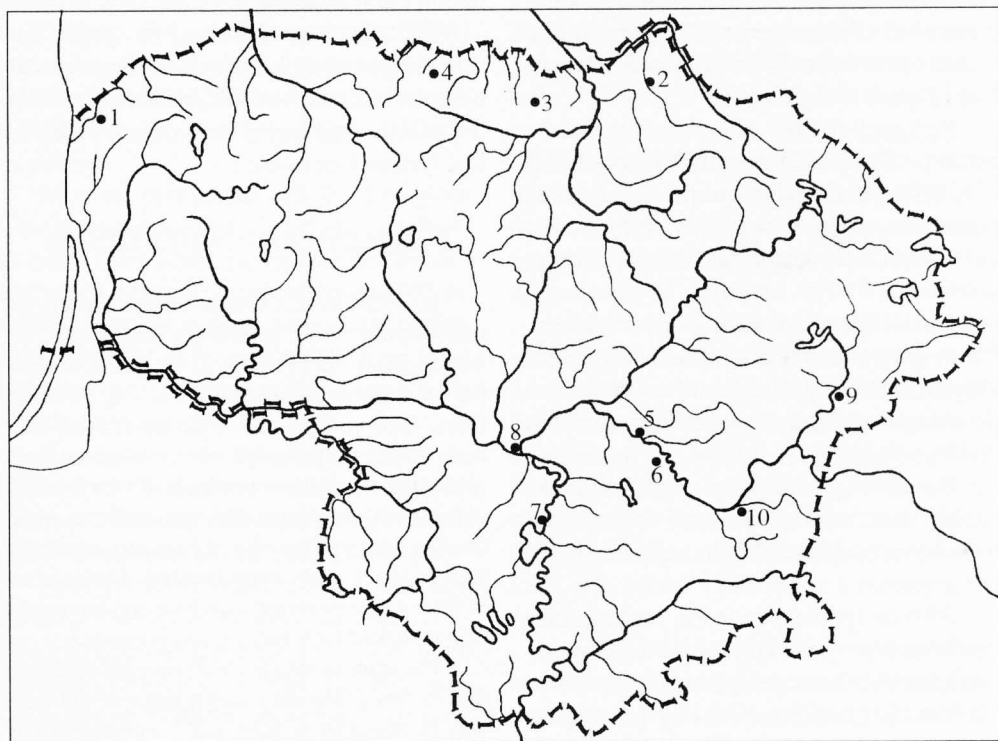

VII. DVARVIETĒS IR KAIMAVIETĒS

60 pav. Dvarvietės ir kaimavietės:

Fig. 60. Manor and village sites:

1 – Benaičiai (žr. I), 2 – Biržai (žr. IX), 3 – Gedučiai, 4 – Kalnėlis (žr. II), 5 – Labūnava, 6 – Lalėnai (žr. V), 7 – Pociūnai (žr. I), 8 – Raudondvaris (žr. II), 9 – Sudota (žr. I), 10 – Vilnius (žr. V).

TEODORO GROTHUSSO MOKSLINĖS LABORATORIJOS LIEKANŲ PAIEŠKA GEDUČIŲ DVARVIETĖJE

Rimvydas LAUŽIKAS

2003 m. rudenį buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai Gedučių dvarvietėje (Pakruojo r., Guostagalio sen., Gedučių k.). Visas dvaro kompleksas kažkada buvo išsi-dėstęs abiejose kelio Žeimelis–Linkuva pu-sėse ir užėmė net keliolikos hektarų plotą. Sovietiniais laikais dvarvietės teritorijoje bu-vo įrengtos kolūkio fermos. Dabar yra išliku-si tik dvarininkų kapavietė, tvenkinių liekanos, neaiškios paskirties pastatas (bravoras?) ke-lio Žeimelis–Linkuva R pusėje, sujungtas su kolūkinėmis fermomis, ir dar vienas neaiškios paskirties pastatas (vadinamasis kumetynas, o greičiausiai – smuklė) šio kelio V pusėje.

Žvalgomųjų tyrimų tikslas – Teodoro Grotthusso mokslinės laboratorijos liekanų paieška. Žvalgymų metu buvo numatyta ištiri-ti keleto kvadratinį metrų dydžio plotą spė-jamo kumetyno – smuklės (?) aplinkoje. Viena vertus, tai mažiausiai suardyta dvarvietės ter-ritorijos dalis. Kita vertus – mokslo istoriko dr. L. Klimkos nuomone, nuošaliau nuo kitų dvaro pastatų stovėjęs kumetyno – smuklės (?) pastatas galėjęs kažkada būti mokslinė T. Grotthusso laboratorija (suprasdamas gais-ro kilimo pavojų cheminių bandymu metu T. Grotthussas turėjęs juos atlikti toliau nuo pagrindinių dvaro pastatų). Pastato aplinkoje buvo tikimasi rasti sąvartyno vietą, kur pats T. Grotthussas ar jo giminės po mokslininko mirties galėję sumesti nereikalingą (sudaužy-tą) laboratorinę įrangą.

Kadangi nepavyko rasti jokių rašytinių ar ikonografinių šaltinių apie laboratorijos vietą, buvo nuspręsta iš pradžių atlikti žvalgymus me-talo detektoriumi. Tyrimus metalo detektoriu-

mi vykdė dr. Gintautas Zabiela, išžvalgytas apie 1 ha plotas kumetyno – smuklės (?) aplinkoje. Po to žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu iškastas 1 šurfas. Iš viso iširtas 4 m² plotas.

Tirtoje vietoje T. Grotthusso mokslinės laboratorijos liekanų nerasta. Galime spėti ją buvus kitur, kituose Gedučių dvaro pastatuo-se arba jos liekanų neišliko. Taip pat nerasta nei ankstesnio kaip XX a. antrosios pusės kultūrinio sluoksniu, nei jokių ankstesnių kaip XX a. antrosios pusės radinių. Tyrimų metu atidengtus neaiškios paskirties pastato pama-tus, plytas ir griuvenas galime sieti su Gedu-čių dvaru ir hipotetiškai datuoti XIX a.

Tolesnės T. Grotthusso mokslinės labora-torijos paieškos Gedučių dvarvietėje būtų tiks-lingos tik aptikus patikimos rašytinės ar ikonografinės istorinės medžiagos. Tačiau tiks-linga išlikusį kumetyno – smuklės (?) pastatą ir aplinkinę teritoriją kaip T. Grotthusso – žy-miausio visų laikų Lietuvos mokslininko – me-morialinę vietą įtraukti į respublikinės reikšmės istorinio kultūros paveldo objektų sąrašus ir ieš-koti lėšų jiems sutvarkyti.

SEARCH FOR THE REMAINS OF THEODORE GROTHUSS' LABORATORY IN GEDUČIAI MANOR SITE

In 2003 at the Gedučiai manor site (Pakruo-jis district) LEM investigated the area of 4 m². The purpose of the survey was searching for the remains of Theodore Grotthuss' science laboratory (the 18th century). A part of the foundation of the manor farm building (the 19th–20th centuries) was found.